

Törvény az éghajlat védelmében (koncepció)

Preambulum

1. Mivel az éghajlat alapvetően meghatározza az élet ökológiai feltételeit, és ezen keresztül a biológiai sokféleség mintázatait, továbbá az emberi létminőség kereteit: a szükségletek kielégítésének fokát, a gazdaság teljesítőképességét, a települések és infrastruktúrák megőrzésének lehetőségét, az emberi egészséget, stb., ezért a Magyar Országgyűlés törvényt alkot az éghajlat védelmében.
2. Mivel az éghajlatváltozás közvetlen okaként egyre nagyobb tudományos bizonyossággal az üvegházhatású gázok kibocsátását tehetjük felelőssé, ezért a törvény az üvegházhatású gázok forrásainak tervszerű csökkentését tartja elsődlegesnek.
3. Mivel az üvegházhatású gázok kibocsátása közvetetten és közvetlenül is a fosszilis erőforrások felhasználásához kötődik elsősorban, továbbá Magyarország külső függősége a fosszilis erőforrásoktól politikai és gazdasági értelemben is fenntarthatatlan, ezért a törvény a fosszilis erőforrások fokozatos és tervszerű csökkentését és helyettesítését tűzi ki célul.
4. Mivel a termelési és fogyasztási szerkezet, a települési szerkezet és a kiépített infrastruktúrák alapvetően meghatározzák a társadalom energia szükségleteit, ezért a törvény új termelői és fogyasztó szerkezet kialakításával a takarékos energia és anyagfelhasználáshoz, továbbá az éghajlat változáshoz való társadalmi alkalmazkodás jobb feltételeihez kíván hozzájárulni.
5. Mivel az éghajlatváltozás alapvető okai közé tartozik az ökológiai rendszerek degradációja, Magyarországon a felszín borító, és magas ökoszisztéma szolgáltatást nyújtó természetes vegetáció nagymértékű átalakítása, és mivel az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás feltételeit a kedvező biológiai sokféleség jelenetheti, ezért a törvény az üvegházhatású gázok forrásainak tervszerű csökkentése mellett, célul tűzi ki az ország természetes felszínborításának részleges rehabilitációját.
6. Mivel a fosszilis erőforrások helyettesítése megújuló erőforrásokkal a jelenlegi technikai ismeretek szintjén a szükséges helyettesítési ütemhez képest nagyon lassú, ezért a törvény ösztönözni kívánja a helyettesítésre irányuló kutatást és fejlesztést.
7. Mivel a fentiek megértése, elfogadása, a törvény végrehajtásának sikere a társadalom értékválasztásától, ismereteitől, szemléletétől és tudatosságától függ, ezért a törvény minden intézkedését ezeknek a feltételeknek a javításával összhangban hozza meg.

A törvény átfogó célja:

A törvény átfogó célja, hogy rendszerszintű, komplex választ adjon az éghajlatváltozás, és ezzel összefüggésben a környezeti problémák okaira, hajtóerőire. Ennek érdekében a törvény egy integráló eszközrendszert valósít meg, amely a fenntarthatóság értelmében biztosítja, hogy a társadalom szükségleteinek kielégítése a környezet eltartóképességének megfelelően történjen.

A törvény célkitűzései:

Az integráló eszközrendszernek az egyes hajtóerők esetében a következő célkitűzéseket kell szem előtt tartani:

- Kiszámítható, átlátható, tartós szabályozást hozzon létre, ahol a különböző elvárások erősítik, s nem gyengítik egymást.
- A szabályozás pozitívan hasson a társadalom értékeire, erkölcsére, viselkedésére.
- A szabályozás biztosítsa a természeti erőforrások fenntartható használatát.
- Mozdítsa elő a társadalom értékalapú gondolkodását.
- A társadalom előtérbe helyezze a tényleges szükségletek kielégítését.
- A társadalom reális érteken kezelje a természeti erőforrásokat, szembesüljön azzal, hogy azok végesek, takarékosan bánjon velük.
- Általánossá váljon a környezettudatos szemlélet és életmód.
- Kialakuljon a környezet és fejlődés kérdéseit rendszerben kezelő szakpolitikák rendszere.
- Bővüljenek a társadalom ismertei a környezeti és társadalmi összefüggések területén.
- Átalakuljon a termelés és fogyasztás szerkezete az intenzív energia és anyagfelhasználás felől a kevésbé energia és anyagigényes felé.
- Előkészítse a pénzrendszer reformját, ezáltal a társadalmi igazságtalanságtól, a környezet kizsákmányolásától, és a gazdasági válságoktól mentes piacgazdaságot.
- Biztosítsa a természeti erőforrásokhoz való egyenlő hozzáférést, és a környezet használata miatt előálló terhek igazságos, közös viselését.
- A környezet jó minőségének biztosításán keresztül javítsa az emberi egészség feltételeit.
- Segítse elő a helyi kereskedelmet, a helyben való boldogulás feltételeit, és csökkentse a mobilizációs kényszereket.
- Az erőforrások reális árazásán keresztül teremtse meg a tudatosság feltételeit a beszerzések, az építések és üzemeltetések terén.
- Ösztönözze az energiatakarékosággal, hatékonysággal, és a fosszilis erőforrások helyettesítésével összefüggő tudományos-technikai ismereteket, a kutatás fejlesztést.
- Segítse a társadalom szereplőinek felkészülését a klímaváltozás várható káros következményeinek kezelésére.
- A természetes térszerkezet és felszínborításnak a megőrzésével, rekonstrukciójával biztosítja a környezeti rendszerek megfelelő ökoszisztéma szolgáltatását, a biológiai sokféleség fenntartását, a környezeti rendszerek alkalmazkodóképességét a változó ökológiai feltételekhez.

A törvény rendelkezései:

I. Közgazdasági eszközök

1. Az üvegházhatású gázok forrásainak felhasználását ütemezetten csökkenteni kell. 2015-re a jelenlegi fosszilis erőforrás felhasználást 10%-kal, 2020-ig 40%-kal, 2025-ig 50%-kal, 2030-ig 60%-kal, 2040-ig 70%-kal, 2050-ig 80%-kal kell csökkenteni, úgy, hogy az minden esetben kielégítse Magyarország üvegházhatású gázok csökkentésére irányuló nemzetközi kötelezettségeit.
2. A csökkentés végrehajtása érdekében a törvény létrehozza a fosszilis erőforrások

- felhasználási jogának (továbbiakban erőforrás kvóta) intézményét.
3. Felkéri a kormányt, hogy 2010 novemberig a Nemzeti Éghajlatváltozási Programon belül dolgozza ki az intézményrendszer kereteit, és terjessze az Országgyűlés elé.
  4. A keretek kidolgozásakor a következő szempontokat vegye figyelembe:
    - a. Az ÜHG kibocsátás mérséklését az inputok 1. pontban meghatározott fokozatos szűkítésén keresztül kell megvalósítani. Az input oldali szabályozást megköveteli a környezeti hatások komplex természete, és annak elkerülése, hogy a részleges rendszerszabályozás révén környezeti átterhelések jöjjenek létre.
    - b. A fosszilis erőforrások csökkentése elsősorban az energiatakarékossági intézkedéseken keresztül, másrészt a hatékonyságnövekedésen, és a megújulókkal való helyettesítés révén valósuljon meg.
    - c. A csökkentést a gazdaság és társadalom minden szereplőjére vonatkoztatva, az igazságos és méltányos teherviselés szellemében kell végrehajtani.
    - d. A gazdaság és társadalom szereplőinek különböző fogyasztói csoportjait kell létrehozni, a fogyasztói csoportok között a csökkentési célokat differenciáltan, a teherviselő képességre való tekintettel kell elosztani.
    - e. Az igazságos társadalmi teherviselés, továbbá a gazdaságosság érdekében ki kell alakítani a fel nem használt erőforrásfelhasználási jogok kereskedelmi rendszerét.
    - f. A fel nem használt felhasználási jogokat, a kvótát helyettesítő pénzként lehessen használni.
    - g. A helyettesítő pénz az árukkal egyenértékű szabadpénzként funkcionáljon. Az elszámolási év elteltével a megtakarított fogyasztási jogokat szabadpénzként lehessen felhasználni a piacon.
    - h. A csökkentési célokat minden évben rugalmasan, minden fogyasztói csoportban az előző évek felhasználáscsökkentési céljainak teljesítése alapján kell meghatározni, úgy, hogy a szükségletek kielégítésére irányuló társadalmi célok ne sérülhessenek.
    - i. A kormány valamely meglévő intézményrendszer keretén belül hozza létre az erőforrás kvóta kezelő intézményét.
    - j. A kezelő szervezet elektronikus nyilvántartási rendszert alakítson ki, amelyben folyamatosan követhető legyen a fogyasztási jogok felhasználása minden fogyasztói csoport és egység vonatkozásában.
    - k. Az elektronikus számlák elszámolása minden év december 31.-ig történjen meg, amikor is megállapításra kerülnek a túlfogyasztások illetve megtakarított fogyasztási jogok.
    - l. A tárgyévben, a kiosztott felhasználási jogon túl jelentkező magasabb fogyasztási igények kielégítése a kvóta kezelő szerve által megszabott értéken történhet, amely nem lehet alacsonyabb az aktuális piaci árnál.
  5. A fosszilis erőforrások felhasználásának csökkentése - a takarékoság, a hatékonyságnövelés és a helyettesíthetőség - érdekében a törvény visszatérülő alapot hoz létre. A visszatérülő alap célja, hogy kamatmentes forrást biztosítson az energiatakarékossággal, energiahatékonysággal és alternatív energiaforrások felkutatásával, fejlesztésével és felhasználásával kapcsolatos tevékenységeknek, biztosítsa a szociálisan leginkább rászorulóknak számára a takarékosághoz szükséges erőforrásokhoz való hozzáférést, továbbá hogy hozzájáruljon egy új gazdasági szerkezet kialakításához és a gazdaság élénkítéséhez.
  6. Felkéri a kormányt, hogy a 3. pont rendelkezésével egy időben dolgozza ki a visszatérülő alap intézményrendszerét.
  7. A keret kidolgozásakor a következő szempontokat vegye figyelembe:
    - a. A visszatérülő alap nagyságát igazítsa a kitűzött célok teljesítéséhez.
    - b. A visszatérülő alap képzésében használja fel a többlet felhasználási igények

értékesítéséből származó bevételeit.

- c. A visszatérülő alap forrásait a költségvetésben külön rovaton tervezni kell, ugyanakkor az alap forrásait a költségvetéstől elkülönülten kell kezelni.
  - d. A Közösségi források felhasználásánál elsőbbséget kell adni a felhasználáscsökkentési célok érdekében történő beruházásoknak.
  - e. A visszatérülő alap elszámolási egysége a kvóta, mint szabad pénz. A kvóta az elszámolási év elteltével a kölcsönök törlesztésére fordítható.
  - e. A visszatérülő alap kamatmentes hitelt nyújt a gazdaság és társadalom minden szereplőjének. A hitelt teljes mértékben vissza kell fizetni. A hitel futamidejét a megtakarítás mértéke szerint kell meghatározni.
  - d. A visszatérülő alapból támogatott beruházások és programok szakmai megfelelősége és az alap forrásainak maximális hatékonysággal történő hasznosulása érdekében támogató intézményeket – tervezői és tanácsadói hálózat - kell létrehozni, amelyek működési költségét a beruházás költségébe kell beépíteni, és a visszatérülő alapból kell kielégíteni.
8. Felkéri a kormányt, hogy vizsgálja meg, hogy mely támogatások járulnak hozzá a természeti erőforrások fogyasztásának ösztönzéséhez. A káros, közvetlen vagy közvetett támogatásokat 2010 végéig szüntesse meg.
  9. A fosszilis energiaforrások felhasználás csökkentésének és helyettesítésének, és ezzel összefüggésben az üvegházhatású gázok kibocsátás csökkentésének pontos nyilvántartása, az eredmények követése és mérése érdekében a környezeti információs rendszeren belül gondoskodni kell ezen információk nyilvántartásáról és az információ nyilvánosságáról.

II. Jogi eszközök:

1. A hatékony éghajlatvédelem és a társadalom alkalmazkodása érdekében az éghajlatvédelem céljával össze kell hangolni a meglévő és új szakpolitikákat.
2. A Kormány ennek érdekében dolgozza ki a stratégiai fenntarthatósági vizsgálat jogintézményét, amely a döntéshozás legfelsőbb szintjein biztosítja a társadalmi és éghajlatvédelmi szempontok összehangolását.
3. Gondoskodjon a meglévő szakpolitikák éghajlatvédelmi szempontú elemzésén és átdolgozásán 2012-ig.
4. A további "zöldfelület" veszteségek, az ökoszisztémák által nyújtott szolgáltatások további csökkenésének megakadályozása érdekében zöldfelület felhasználási tilalmat kell bevezetni a törvény hatályba lépésével egy időben.
5. A természetes felszínborítás rekonstrukciója, az ökoszisztéma szolgáltatások megőrzése és javítása, a természetes alkalmazkodóképesség érdekében átfogó élőhelyrehabilitációs programot kell indítani.
6. A felszínborítás rehabilitációját ütemezetten kell megvalósítani. 2020-ig az ország területének 10%-át ember által közvetlenül nem befolyásolt állapotba kell hozni.
7. Felül kell vizsgálni az építési szabályzatokat, szabványokat (épület, infrastruktúra), azokat az elérhető legjobb környezetbarát technikának és fenntarthatósági szempontoknak megfelelően kell kialakítani.
8. Felül kell vizsgálni a település, terület-rendezés szabályzatait és szigorú fenntarthatósági szabványokat kell bevezetni.
9. 7.,8. pontok esetében a Kormány gondoskodjon 2010-ig az új szabályzatok és szabványok kialakításáról és bevezethetőségéről.
10. A fosszilis erőforrások helyettesíthetősége, a technikai potenciálok növelése, az energiatakarékosság és az energiahatékonyság maximálása érdekében külön kutatás-

fejlesztési alapot kell létrehozni 2010.-ig. Forrása a költségvetés. Minimális összege a mindenkori kutatás-fejlesztési kiadások 20%-ka.

11. A társadalom környezeti tudatosságának javítása, továbbá az üvegházhatású gázok kibocsátásának nyomonkövethetősége érdekében gondoskodni kell a „karbon kalkulátor”, és a hozzá kapcsolt közgazdasági ösztönzőrendszer kialakításáról és bevezetéséről a háztartások, intézmények, termelői és szolgáltatói szféra területén.
12. A felsőfokú oktatásban minden hallgatónak két féléven át részesülnie kell a fenntarthatósággal kapcsolatos szemléletből.

A törvény indoklása:

A fosszilis erőforráskészletek további mobilizálása lehetetlen az életet biztosító ökológiai feltételrendszer sérelme nélkül, hiszen már az eddigi kibocsátások is alig ellensúlyozható környezeti változásokat indítottak el.

A természetes felszínborítás nyújtja a legkomplexebb ökoszisztéma szolgáltatást. A természetes felszínborítás éghajlat befolyásoló szerepe hasonlóan fontos az üvegházgázok hatásához, szerepet játszik a vízháztartásban, a talaj szénháztartásának alakulásában, a felszín felmelegedési képességben, ezáltal befolyásolja a mikro és mezoklimát. A természetes felszínborítás nyújtja a legnagyobb biztosítékot a biológiai sokféleség megőrzésére, és a nagyobb sokféleség nagyobb esélyt ad az alkalmazkodásra.

Az emberek többnyire a jelenségek szintjén ismerik az éghajlatváltozás problémáját, de nem látják annak a társadalmi beágyazását, nem látják a saját szerepüket a probléma kialakulásában, nem érzékelik az összefüggéseket saját jövőbeli jóléti lehetőségeikkel. Hasonlóan nem ismerik a változtatáshoz szükséges életmódbeli változtatások szükségességét és azokat a konkrét cselekvéseket, amelyek a további problémák enyhítéséhez, illetve az elkerülhetetlen alkalmazkodáshoz szükségesek.

Meg kell akadályozni, hogy az éghajlatvédelem szektorális politikává váljon, és elkülönülő intézményrendszer jöjjön létre. Ellenkezőleg, az éghajlatváltozás átfogó jellegét kihasználva, a fenntarthatóság esernyője alatt összhangot kell teremteni a különböző, eddig elkülönült szakpolitikák integrációjára. Ezt az integrációt egy egységes intézményrendszer megteremtésével lehet elérni.

A természeti erőforrások reális árazásának szükségessége

A jelenlegi közgazdasági eszközök nem képesek a természeti erőforrások tartamos használatát biztosítani. Másrészt, a társadalmi alkuban létrejött társadalmi, gazdasági peremfeltételek nem felelnek meg a fenntarthatóság követelményeinek. Új peremfeltételek megadására van szükség, a régiek egyidejű felszámolása mellett.

Az eddigi peremfeltételek azért sem váltották ki a termelők és fogyasztók tiszteletét a természeti erőforrások iránt, mert azok valós rendelkezésre állását, szűkösségét, sérülékenységét; nem tükrözte a természeti erőforrások árazása. A fogyasztás állandó növelését nem tette volna lehetővé, ha a természeti erőforrások szűkösségükkel, sérülékenységükkel arányosan kerülnek beárazásra. Az alacsony árazásnál sem a társadalom, sem a gazdaság nem fog takarékosan bánni az erőforrásokkal. Ez a folyamat sajnos párhuzamosan növelte a társadalmi értékválságot, mivel az anyagi értékek

kerültek megbecsülésre, s az anyagi értékeket megalapozó természet lebecsülésre. Ennek megfelelően az a tudomány és technika gyarapodott, amely jeleskedett az anyagi javak előállításában, de amely párhuzamosan nem törődött az alulértékelt természeti javak megőrzésével. Így folyamatosan mélyül az egyensúlytalanság, megerősödnek a hamis értékek.

Az ember által okozott környezeti változások hatásai azonban negatívan csatolnak vissza, s amennyiben figyelembe vesszük ezeket a negatív visszacsatolásokat, meg kell változtatnunk azokat a peremfeltételeket, amelyek a társadalmi értékválsághoz, egyben társadalmi és környezeti konfliktusok sorozatához vezetnek. Ma már jól érzékelhető, hogy az olcsó természeti erőforrás árakat a jövő generációk fogják kiegyensúlyozni a valós értékre, amikor kénytelenek kifizetni a környezeti változások következményeit, az árvizeket, aszályt, drága élelmiszert, stb. .

Az egyensúlytalanság helyreállításához tehát olyan eszközt kell választanunk, amely igazodik a természeti erőforrások valós rendelkezésre állásához, szűkösségéhez és sérülékenységéhez. **A szűkösséget és sérülékenységet kétféle módon tudjuk kifejezni. Vagy a természeti erőforrás valós értékével arányos árat szabunk, vagy csökkentjük a kínálatát.**

Az erőforrások kínálati szűkítése piaci alapon árazza be az erőforrásokat, azok szűkösségét fogja tükrözni. A szűkítés elvezethet a felhasználás csökkentéséhez, kikényszerítheti a technikai innovációt, élénkítheti a piacot, és segíthet helyreállítani a társadalmi igazságtalanságot.

A környezeti szabályozás változtatásának szükségessége

A jelenlegi környezeti szabályozás a környezet minőségét a jó környezeti állapot biztosításán keresztül próbálja megvalósítani, ezért jobbra a környezeti kibocsátásokat szabályozza. A szabályozás a kibocsátásoknak csak egy szűk területét, a jelentős pontforrásokat tudja kezelni.

A diffúz, vagy jelentéktelennek tűnő kibocsátások túl vannak a szabályozás szándékán és lehetőségén. A szabályozó tehát az outputoknak ad korlátokat, s nem szabályozza az inputokat, pedig az outputokat az inputok mennyisége és minősége szabja meg.

Hasonló a helyzet az ÜHG esetében is, ahol a szabályozás az összes levegőbe bocsátott ÜHG mennyiségét kívánja korlátozni, s nem azoknak a folyamatoknak az anyag és energia inputját szabályozza, amelyekből a kibocsátások származnak.

A hibát csak súlyosbítja, hogy a szabályozó egy számára nem megismerhető rendszerbe nyúl bele, s annak csupán néhány kitüntetett elemére vonatkozik a szabályozás. A szabályozás szándéka ezért eltérül a rendszer egészében, mivel a nem szabályozott elemek képesek átvinni a terheléseket. Jó példa erre a biomassa felhasználás, amellyel ugyan egyrészt fosszilis erőforrásokat akarunk tehermentesíteni, másrészt, pedig szén-dioxidot akarunk megspórolni, ám a biomassa kis energiasűrűsége miatt a környezeti tér igénybevétele nő meg, s ennek következtében csökken az erőforrások megújuló-képessége, vagy nő a környezet terhelése.

Tehát a jelenlegi output oldali, illetve a rendszerre irányuló szabályozással szemben az input oldali szabályozásra kell átállni. A rendszerből származó ÜHG kibocsátás akkor fog csökkenni, ha input oldalon csökkentjük az anyag és energia-bevitelt a rendszerbe. A rendszer hatékony működését nyilván úgy tudom fokozni, ha folyamatosan elveszem tőle az inputokat. Bőséges, korlátozatlan input esetén a rendszer nincs hatékonyságra kényszerítve. Igaz, ezt szeretnénk elérni az output és a rendszer-szabályozással is, de mint láthatjuk, a rendszer kitér ez elől a kényszer elől, mert képes kerülőutakon (átterhelések a globális térben, átterhelések a környezeti „elemek” között) hozzáférni megszokott forrásaihoz.

A fentiek értelmében a követendő szabályozási modell input és output oldali kell, hogy legyen, viszont a rendszert fekete dobozként kell, hogy kezelje, s nem szabad a rendszer elemeibe beavatkozni. Azaz a piacot is érintetlenül kell hagyni, csupán világos peremfeltételeket kell szabni számára az output és input oldalon.

A szabályozás alapja az egységes környezeti rendszermodell, amely az ember szempontjából a környezetet állapotként, erőforrásként és térként értelmezi. Ezek közül az erőforrás és tér input, az állapot output értelmű. Az input oldalon a szabályozást az elvétel jellemzi, azaz a maihoz képest kevesebb erőforrást és térhasználatot kell a rendszerbe betáplálni, míg output oldalon szabályozni kell a kibocsátható hulladékok milyenségét (pl. toxicitás). A hulladék kibocsátás mennyiségi szabályozását azért nem szükséges output oldalon szabályozni, mert az anyag- és energiaáramok csökkentése eleve magával vonja a mennyiségi csökkentést, viszont nem jelenti automatikusan a szennyezési tulajdonság, erősség, toxicitás csökkentését. Szűkített input oldalon ez a kérdés azért oldódik meg, mert a termelési rendszereket rákényszeríti a vertikális összekapcsolódásra, hogy azok egymás outputjaival táplálkozzanak.

Jól látható, hogy az input és output oldali szabályozás erősíti egymást. Az input oldali szabályozás, amelyet gazdasági szabályozó eszközökkel kell megoldani, csökkenteni fogja az output oldali kibocsátásokat, viszont az output oldali szabályozás kiszelektálja azokat az erőforrásféleségeket, amelyek feldolgozása során nem elkerülhetők a toxikus kibocsátások. **Míg input oldalon a szabályozó eszközök közgazdaságiak, addig output oldalon a szabályozó eszközök tiltó, jogi eszközök.**

A környezetet károsító kibocsátások esetében a negatív externáliák internalizálása nem tekinthető elfogadható szabályozó eszköznek. A környezeti károkozás megfizetése, beépítése az árakba ugyanis nem vonja magával a károsodások megszűntét. Ezzel szemben „kiváló” eszköz, hogy kiterjessze a problémát, hiszen a fennálló probléma orvoslása állandó erőforrás inputokat igényel. Ezen tulajdonsága miatt nem erősít meg pozitív viselkedést, erkölcsöt a társadalomban: ha megfizetem, okozhatok károkat másoknak.

1.sz. melléklet: Természeti erőforrás kvóta, valamint a visszatérülő alap leírása:

Célja a fosszilis energiahordozók és az üvegházhatású gázok kibocsátásának ütemezett csökkentése, az energiatakarékosság, hatékonyság és a fosszilis erőforrások helyettesíthetőségének megteremtése, továbbá az igazságos társadalmi teherviselés és az erőforrásokhoz való egyenlő hozzáférés biztosítása.

A kvótarendszer bevezetésével egyértelmű fosszilis energiahordozó felhasználási célok érvényesíthetők. A cél, hogy évente meghatározott százalékkal csökkenjen a fosszilis energiafelhasználás, s ez elsősorban takarékoskodása, másrészt hatékonyságnövekedésen, illetve a megújulókkal való helyettesítés révén valósuljon meg.

A kvóta egy kettős természetű fizető eszköz. Egyrészt erőforrás-felhasználási jogot testesít meg, másrészt pénzként, csereszkozként szolgál. Ebben a minőségben a pénznek az árukkal egyenértékű cserefunkcióját töltené be, vagyis szabadpénzként, forgásbiztosította pénzként működne (javasolt induló kamat illetve értékvesztés 0.0% havonta, amely a keresletnek megfelelően igazítható).

A kvóta tehát pénzhelyettesítőként működne, egyben szabadpénzként való működtetése

megteremtené a szabadpénz bevezetésének későbbi feltételeit. A szabadpénz, vagy forgásbiztosította pénz (Silvio Gesell, 1916.) megszünteti a pénz jelenlegi hátrányos tulajdonságait, amely döntő szerepet játszik a társadalmi jövedelmi különbségek növekedésében, a gazdasági válságok visszatérő kialakulásban és a környezeti problémák gerjesztésében.

A pénz forgását jelenleg a kamat, illetve az infláció biztosítja. A pénz kamatozó természete azért alakult ki, mert az áruk romlandók a pénzzel szemben. Emiatt a pénz tulajdonosa extra feltételt állíthat azért, hogy pénzét áruba bocsátja. Amennyiben nem látja biztosítottnak, hogy a pénze megfelelő kamathozamok mellett működik, így pénzének visszatartásával zsarolhatja a gazdaság egyéb szereplőit. A pénz időleges kivonása zavarokat okoz a gazdaságban, időről időre válságokhoz vezet.

A kamat különböző módon érinti a különböző jövedelmű társadalmi rétegeket. Mivel a beruházások nagy része hitelből valósul meg, és mivel az állam is hitelből fedezi kiadásainak jelentős részét, ezért mindenki fizet kamatot legalább közvetetten, még ha nem is vett fel személyesen hitelt. Minden harmadik forintunkat a kamatterhek fedezésére adjuk ki. A kamatterheket kamatjövedelmekkel ellensúlyozhatjuk, de csak ha nagy mennyiségű pénz megtakarítására vagyunk képesek, hiszen kamatjövedelemként kölcsön adott pénzünk tizedét kapjuk vissza. A kamatterhek és kamatjövedelmek másként oszlanak el ezért a különböző jövedelmi csoportokban. A társadalmat tíz jövedelemcsoportra osztva az első nyolcban csak kamatterhek jelentkeznek, a kilencedikben a terhek és jövedelmek kiegyenlítődnek, míg a tizedik csoportban csak jövedelmek jelennek meg. Ezek a jövedelmek a nyolc csoport kamatterheiből rétegződnek át, azaz a kamat miatt folyamatos a jövedelmek társadalmi átrétegződése. Ez a világszerte azt eredményezi, hogy a GDP növekedése ellenére a szegényeknek egyre kisebb, a gazdagoknak egyre nagyobb jövedelmek jutnak. Ezt tovább torzítja az infláció, hiszen a kispénzű emberek az inflációból származó vásárlóerő csökkenést nem képesek kamatbevételekkel kompenzálni, hiszen folyamatosan kamatterheket fizetnek.

A kamatterhek és kamatjövedelmek egyaránt növekedésre készítetik a szereplőket. A kamatterhek fizetői azért érdekeltek a növekedésben, mert csak így fedezhetik kiadásait, míg a kamatjövedelemmel bírók növekvő vagyonukat csak a növekedés által gyarapíthatják. Az állam, mint általában kamatterheket viselő, maga is a növekedésben érdekelt, hogy adósságait rendezhesse, miközben az újraelosztás forrásait is bővítenie kellene.

A kamat léte tehát a társadalmat az exponenciális növekedés csapdájába hajszolja, amely a környezet erőforrásainak kiapadásához és állapotának jelentős leromlásához vezet. A környezeti problémák létrejötte tehát számos áttételen keresztül magával a pénz intézményével függ össze. Ezért a környezet megőrzése, a társadalmi igazságosság, de maga a jól prosperáló, válságmentes gazdaság is a pénz intézményrendszerének reformjához köthető.

A szabadpénz, amely Gesell javaslata szerint ugyan olyan romlandó, mint bármely áru havonta veszít nominál értékéből, és azt meg kell váltani. A „negatív kamatozású” pénz megszünteti azt a helyzetet, hogy a pénz kamatjövedelmei a társadalom egy szűk rétegének kezébe koncentrálódhasson. Ezzel szemben a pénz romlásából származó jövedelem a közösség céljait szolgálja. A szabadpénz szükségtelenné teszi a fölösleges növekedést, és lehetővé teszi, hogy a társadalom a valós szükségleteinek mértékén növekedjék. A fölösleges növekedésből származó fölösleges erőforrásterhelés is megszűnik ez által. A pénz „elakadásának” veszélye is elhárul, hiszen senki sem tart vissza olyan pénzt, amely elveszíti értékét egyik hónapról a másikra. Vagyis a pénz eddigieknél lényegesen gyorsabb forgását a negatív kamat biztosítja.

A szabadpénz léte elengedhetetlen feltétele a fenntartható társadalomnak, ahol a társadalom jogos

szükségeit a környezet eltartókéességén belül elégítheti ki, miközben felszámolja a társadalmi feszültségeket okozó jövedelemkülönbségeket.

Az energiakvóta rendszer tehát a szabadpénz elveit megvalósító intézmény, amelynek bevezetése bizonyoságot adhat a társadalom számára az általános változtatáshoz. Ugyanakkor mégsem javasoljuk negatív kamatozással bevezetni. Ennek két okból sem látjuk indokoltságát. A negatív kamatozású pénz számos adminisztrációt igényelne, amely a zéró kamatozásnál nem áll fenn. A kérdés az lehet, hogy a zéró kamatozás biztosít-e elegendő forgási sebességét. Ezt oldja meg a visszatérülő alap, illetve maga a kvóta. Mivel a fogyasztási jogok egyre szűkülnek, így a pénz forgatását ez kényszeríti ki, azaz muszáj beruházni, forgatni a pénzt, hogy kimeneküljünk egy későbbi teher alól. Ugyanakkor a beruházásokat nem terheli a kamat. Egy nyílt rendszerben így a közvetlen kamatterhektől meg lehet szabadulni, egy zárt rendszerben pedig a közvetlen és közvetett kamatterhektől is.

Az energia-kvótarendszer működését tekintve hasonló az ÜHG kereskedelemhez. Ebben az esetben azonban nem szennyezési jogokat osztunk ki, hanem fosszilis energiahordozó felhasználási lehetőségeket. A fogyasztók között tehát energiafogyasztási kvóták kerülnének kiosztásra. Minden évben, az indokoltságnak megfelelően, néhány százalékkal kevesebb kvóta kerülne kiosztásra. A felhasználók, hasonlóan az emisszió kereskedelemhez, a kvótákkal kereskednek a piacon, adják veszik, vagy azt fizető eszközként használják.

A kiosztott kvóták nem korlátoznák a többlet energia felhasználási szükségleteket az adott évi célkitűzéshez képest, amennyiben valamilyen oknál fogva indokolt a fogyasztás növekedés. Ilyenkor az igénylők, ha már nincs szabad kvóta a piacon, akkor a kezelő szervtől (mondjuk jegybank) vásárolhatnak. Ezeknek a kvótáknak már nem piaci, hanem fix, magas ára lenne, amelyet a jegybank a piaci árhoz képest szab meg.

(példa az érthetőség kedvéért:

Első évben az állam 10%-os csökkentési célt ír elő. Ez aligha teljesíthető mindenki számára. Akik teljesíteni tudják jól járnak, mert a kvóták szűkössége miatt a kvótájuk értéke nő. Akik nem tudnak a piacon vásárolni azok megvehetik a kvótákat a kezelőtől. Akik energiát kell, hogy fogyasszanak, azok a kvótájukért energiát vesznek, akik spóroltak, azok a kvótát beruházási célokra fordíthatják, eladhatják, vagy vásárolhatnak vele.)

A kvótarendszer alkalmazásának számos variációja elképzelhető, annak megfelelően, hogy a primer, vagy szekunder energiahordozókra alkalmazunk-e kvótákat, illetve mikor melyik eszköz végrehajtható és hatékony.

A következő csoportok képezhetők:

1. Primer oldalon alkalmazott kvóta az erő-művi szektorban:

Az olaj, szén, gáz, és nukleáris fűtőelem felhasználásának mérésére van lehetőség. A szektor az elmúlt tíz év átlagfogyasztásának megfelelő kvótát kap, majd minden évben x%-al kevesebbet. A fogyasztásokat olajjegyértékben fejezik ki.

A vállalatok a kvótájuknak megfelelően vásárolhatnak. A kvótákat nem az állam osztja ki, hanem a rendszerben résztvevők osztják fel maguk között az évre eső összes lehetséges kvótát. A felosztásban a régi és új szereplők egyaránt részt vesznek.

Amennyiben valaki növelni szeretné az energia termelését, azt megteheti hatékonyság növeléssel, vagy valamely alternatív energiahordozóra való átállással.

Ez a rendszer a szekunder energiatermelés oldalán hoz változásokat. Pl. ösztönzi a hő hasznosítását, az energiatermelés hatékonyságát.

A helyettesítés felkínálása itt a biomassza bevonásának veszélyét rejti, különösen akkor, ha ott nincs olyan szabályozó eszköz, amely reálisan árazná a használatot. Ez kivédhető, ha a biomassza is bevonásra kerül a kvóta rendszerbe. Ez pl. fa esetében megfontolandó, de mezőgazdasági másodnyersanyagok, vagy hulladékok esetében elengedhető.

Azoknak a szereplőknek az érdekei, akik az európai emisszió kereskedelmi rendszerben vesznek részt, nem sérülnének, sőt ezen az úton nagyobb emisszió csökkentést érnének el, amivel azon a piacon kereskednének.

2. Primer oldalon alkalmazott kvóta az iparban

Olaj, gáz, szén

Az előző logikán működik, ám szükséges a sok szereplő miatt csoportok képzése. Pl. vegyipar, kohászat, cementipar, stb.

3. Szekunder oldalon alkalmazott kvóta az ipari szektorban.

Elektromos áram

Az előző logika szerint működik.

4. Primer oldalon alkalmazott kvóta a lakossági, intézményi szektorban (külön fogyasztási közösségek)

Gázfogyasztás szabályozása

A fogyasztási jog kiszámításánál a lakás aktuális hőenergia igényéből kell kiindulni. (az aktuális magába rejti azt a veszélyt, hogy aki korszerű házat épített, vagy már szigetelt, az kevesebb kvótát kap, és hogy fog a későbbiekben takarékoskodni. Ilyen esetben a kvóta a következő állapotváltozásig, vagy megadott időintervallumban állandó marad). A differenciálás viszont azért fontos, mert az, aki magas kvótát kap, ebből tudja majd téríteni a kölcsönt – ld. visszatérülő alap).

A kvóta egy standard fogyasztásra vonatkozik. Alulfogyasztás esetén a kvóta kereskedésbe bocsátható, túlfogyasztás esetén kvótát kell vásárolni.

Ebben a rendszerben így nem fordulhat elő, hogy valaki szolgáltatás nélkül marad, mert elfogyott a kvótája, csupán a kvóta piaci árát kell, hogy megfizesse, azon túl pedig a kezelő által szabott árat.

A hőenergia igény szerinti kalkuláció előnye, hogy nem szükséges a jövedelmek, egy háztartásban élők bevallása, amely adminisztratív nehézséget okozna. Elméletileg visszaélésre adna lehetőséget, ha valaki bejelentés nélkül korszerűsítene a házat. De mivel a visszatérülő alap igénybe vétele regisztrációhoz kötött, és a visszatérítés a megtakarított kvótákkal történik, így az, aki saját maga

beruház, tulajdonképpen hasonló elbánásban részesül. A hőenergia igények időről időre ellenőrizhetők, az előzően megállapított kvóta, pl. a visszafizetésig érvényes.

5. Szekunder oldalon alkalmazott kvóta a lakossági, közületi szektorban

Elektromos áram

A kvóta megállapításánál az átlagos, egy főre jutó háztartási fogyasztást kell alkalmazni.
Közvilágítás: lakosság és területnagyság szerint

6. Szekunder olajipari energiahordozók, üzemanyagok szabályozása (benzin, olaj, mezőgazdasági eredetű etanol, dízel)

A szabályozás nehézségei a külföldön történő üzemanyag beszerzés lehetőségéből, a fogyasztások nehezen mérhetővé tételéből, a kiadható kvóták nagyságrendjének megadásából, a gépek és gépjárművek eltérő funkciójából, az átváltási lehetőségek széles skálájából adódnak. Ezekre együttesen kell megoldást találni.

A közlekedésben futott kilométerekhez megadott üzemanyag-fogyasztási kvótákkal lehetne korlátozni az üzemanyag fogyasztás mértékét. A kilométer kvótákra átlagos fogyasztásokat lehetne megadni, amely ösztönözné a kis fogyasztású gépjárművek bevezetését.

A rendszer bevezetésének feltétele egy olyan elektronikus kártya, amely regisztrálja a futott kilométereket (autóban), s a fogyasztást (benzinkútnál, új autókban regisztrálja a valós fogyasztást is), (új autók esetében egyben az autó biztonsági indító kulcsa), s amely a kiadott kvóta szerint engedélyezi a tankolást. A benzinkúton csak ilyen kártyával lehet tankolni. Kártyát a gépjármű tulajdonosai kapnak. A kártyát a kezelő szerv adja ki. A kártyára munkaórák szerinti (gépek), vagy futott kilométer szerint (járművek) fogyasztási kvóták kerülnek. Ezeket előre megállapított normák szerint szabályozzák, illetve figyelembe veszik az éves kiosztható összes kvótát a csökkentési céloknak megfelelően.

Minden elektronikus kártya rögzíti az adott gépkocsi kilométer futását, s a tankolás tényét. A tankolt mennyiségnek és a futott kilométernek egyeznie kell. Ez ellenőrizhető a kártyáról bármikor, így kiszűrhető a külföldi beszerzés. Külföldi út esetén a tulajdonosnak többlet kilométerei keletkeznek, de nem többlet üzemanyag a tankjában, így akár a külföldi tankolás bizonyítása fölösleges is. Bizonyítani azt kellene, ha többlet üzemanyag mutatkozik a futott kilométerhez képest. A fogyasztási eltérésekből ilyen adódhatna, de megoldható, hogy a kártya mindig a futott kilométert és fogyasztott üzemanyagot regisztrálja (új autókban).

A kereskedelmi rendszer a fel nem használt, vagy felhasználni nem szándékozott kvóták adásvételével történne. Ezek a kvóták az egyik kártyáról a másikra kerülnének átvezetésre a kezelő szerv által. A fel nem használt kvóták a következő évre átvihetők, de az adott évre vonatkozó csökkentési céllal, pl. $x\%$, csökkenteni kell.

A futott kilométerre, illetve munkaórára kiadott kvóta ösztönöz üzemanyag- takarékos gépjárművek beszerzésére, vagy alternatív hajtóanyag megválasztására. A bioetanol, s biodízel a kvóta rendszerbe tartozna, hogy ne lehessen ilyen irányba környezeti átléptetéseket létrehozni. A gáz és a biogáz egyelőre nem tartozna a kvóta rendszerbe, ebbe az irányba lehetne kitérni.

Magyarázat a kvóta rendszer céljához:

Az energia-kvótarendszer végső célja a természeti erőforrás felhasználás abszolút értelmű csökkentése. Abszolút értelmű csökkentésre azért van szükség, mert bármilyen módon, s bármilyen forrásból is termelünk energiát, magával az energiafelhasználással is hatunk a környezetre. Minden technikai feltétele mellett lesz egy olyan határ, amely meghaladja a környezet adta lehetőségeket. Az is könnyen belátható, hogy a fosszilis tüzelőanyag helyettesítésének jelenleg nem rendelkezünk a technikai feltételeivel. A jelenlegi technikai potenciálok mellett a helyettesítés nem megvalósítható. Minden ismert technika hozzá van kötve a fosszilis erőforrások felhasználásához.

A kvóta elsődleges célja ezért, hogy elsősorban az energiatakarékosságon keresztül vezessen csökkentéshez, miközben a szűkülő fogyasztási jogok kikényszerítik a megfelelő hatékonysághoz és helyettesítéshez szükséges ismereteket, kutatást és fejlesztést. Ezek ismeretében nyilhat meg az a fejezet, amikor már valóban értelmes a helyettesítés, és költséghatékony is.

Az energia-kvótarendszer, figyelembe véve a jelenlegi társadalmi hozzáállást (nem valószínű, hogy a politika befogadja az abszolút csökkentési célt), két lépésben juthat el az abszolút csökkentésig.

Az első lépésben a kvótarendszer csak a nem megújuló energiahordozókra vonatkozna (az abszolút csökkentés tehát a fosszilis energiahordozókra vonatkozik), míg második lépésben jutna el az abszolút értelmű korlátozásig.

Elképzeltető, hogy már az első lépés is abszolút értelmű csökkenéshez vezet, de figyelembe kell venni, hogy a nem megújuló kiváltása megújulókkal időlegesen növelni fogja a fosszilis energiafelhasználást, illetve anyagfelhasználást is. A kiépítendő infrastruktúra ugyanis jelentős anyag és energiafelhasználást von maga után (szél és nap), míg a biomassza felhasználásának növelése együtt járna a fosszilis energiahordozók iránti igény növekedésével. A biomassza felhasználás további fosszilis energiafelhasználást generál a jelenlegi szinthez képest. Ennek oka, hogy jelenleg országhatáron kívül marad az importból származó energiafelhasználás ökológiai hátizsákja, ám ha itthon termelünk biomasszából energiát, akkor ez a teher már itt jelentkezik. Ám a növekedési igény ellenére, a fosszilis energiafelhasználás nem növekedhetne, hiszen a kvótarendszer ezt visszafogja. Ez viszont feltételezi, hogy a megadott fosszilis energiahordozó felhasználás szerkezetén belül fog struktúraváltás zajlani.

A kvótarendszer ilyen formájú megvalósítása nem biztos, hogy az összes energiafelhasználás csökkentéséhez vezet. Ennek egyik oka, hogy pl. pusztán hatékonyság növeléssel felül lehet írni a csökkentési célkitűzést. Pl. egy százalékos fosszilis energiahordozó csökkentés mellett, 2%-os hatékonyság növelés, máris több energiát eredményez, s ezzel több fogyasztást is lehetővé tesz. A másik növekedési lehetőség a megújulókból adódhat.

Visszatérülő alap létrehozásának indoklása

Az energiatakarékosság, a fosszilis tüzelőanyagok kiváltása megújuló energiaforrásokkal költséges, s jelentős anyagi forrásokat igényel.

Jelenleg, bár a tendenciák szerint ez akár hamarosan változhat is, a beruházások megtérülése hosszú távú, a szokásos banki finanszírozás alapján nem működtethető. A finanszírozás érdekében un. visszatérülő alapot lenne szükséges létrehozni. A visszatérülő alap több forrásból is létrejöhet, de állami részvételt bizonyára feltételez. Az alap egyik forrása maga a kvóta rendszer lehet.

Az alap lényege, hogy az teljes összegű, de visszatérítendő támogatást nyújt. Mivel szabad pénzként működik a kvóta, így kamatok nem terhelik. A visszafizetés az energia-megtakarításokból biztosítható, kvótákkal. A kvóták a piacon értékesíthetők, értékük a mindenkori kínálattól függ, ezért alacsony fogyasztási jogokat kell megszabni.

Hogyan hozható létre az alap a kvóta rendszer segítségével?

A fogyasztókat egy alacsonyabb fogyasztási joggal kvóták vásárlására lehet készíteni (l. 10%-os példa). A kvótákból befolyó pénzek képeznék az alapot, amely ilyen módon azoknak a pénze, akik majd felhasználják azt. Az alap kölcsönt (kvótát) ad azoknak, akik energiatakarékosságba, vagy alternatív technikákba ruháznak be. Mindkét esetben megtakarítások jönnek létre, amelyet kvótákkal lehet visszafizetni. Ez azért is fontos, mert közben a hagyományos energiaárak emelkedni fognak, és így a takarékoság pénzben nem megvalósítható.

A nagy kereslet miatt a program gazdaságélénkítő szerepe jelentős. Ennek lényege, hogy a piac keresleti oldalát bővíti, s nem a kínálati oldalnak nyújt támogatást keresletbővítés nélkül. A normatív alapú finanszírozás bevezetésével biztosítható lenne, hogy a piac szereplői ne tudjanak visszaélni a keresletbővüléssel, s az ne az árak növekedését hozza magával.

Az is bebizonyosodott már, hogy a gazdasági válságokat mindig technológiai váltás követte, hiszen csak így lehetett új kínálatot teremteni. Ezért is fontos, hogy a kvóta eszközzel kikényszerítsük, a visszatérülő alap bevezetésével pedig lehetővé tegyük a termelés és fogyasztás egész rendszerének szerkezeti váltását.